

Economist: Laarile meeldib otsustada

Kui 32aastasest ajaloolasest sai 1992. aastal peaminister, ei teadnud ta majandusest midagi. Laari spetsialiteet oli 19. sajandi Euroopa rahvuslikud liikumised. "On väga õnnelik juhus, et ma polnud majandusteadlane," ütleb Laar. "Ma olin lugenud majandusest vaid üht teost – Milton Friedmani "Vaba valima" ("Free to Choose"). Ma olin tollal nii rumal, et mõtlesin, et see, mida Friedman kirjutas erastamise, proportsionaalse tulumaksu ja kõikide tollide kaotamise kasulikkusest, oli läänes juba elu viiud majandusreformide tulemus. Mulle näis see talupojamõistuse ja kuna ma arvasin, et seda on juba igal pool tehtud, siis ma lihtsalt tegin seda Eestis, hoolimata Eesti majandusteadlaste hoiatustest, et see pole võimalik. Nemad ütlesid, et see on sama võimatu kui vee peal kõndimine. Ja seda me tegime: me kõndisime vee peal, sest me ei teadnud, et see on võimatu."

Brussels Journal, "Kuidas vee peal kõndida", 27.08.2005

Laar on ise tunnistanud, et varem oli tema stiiliks "enne otsusta, siis räägi". Nüüd, nagu ta kerge ärritusega märkib, pole see muud kui "räägi, räägi, räägi – ja siis otsusta". Otsustamine on selgelt see, mida Laarile meeldib teha.

Economist, "Mart Laar, Eesti jäsakas peaminister", 22.02.2001.

Atlase Majandusuuringute Fond korraldas kolmapäeval õhtusöögi, et tähistada ülemaailmset vabaduse päeva. Sel õhtul naersid kuulajad, kui peakõneleja, endine Eesti peaminister Mart Laar, võrdles demokraatiat hambapastatubiga. "Seda on lihtne välja lasta, aga väga raske tagasi panna."

The New York Sun, "Atlase Fond laseb vabadusel heliseda," 11.11.2005.

Inimesena, kes on vahel saanud nõuandeid ilma neid palumata, lubustas mind see, et mõnede arvates olid teie reformid liiga radikaalsed. Ma saan nii aru, et te vastasite, et tegelikult polnud teil valikut. Kui lubate – see on fraas, mida ma olen vist varem kuskil kuulnud. Peaminister, liidriksõlemise kunst tähendabki võimatu teoktegemist – ja teie olete seda teinud!

Kui teilt hiljuti küsiti, mis sugust Eestit te tahtsite luua, ütlesite te, et teile meeldiks näha avatud ühiskonda, mis rajaneb turumajandusel, mis on osa Euroopast ning integreeritud viimase kaitse- ja turustruktuuridega. Kui tohib nii väljenduda, peaminister, teie jutt kõlab sedasorti eurooplase jutuna, kes mulle istub.

Margaret Thatcher, avasõnad enne Mart Laari kõnet Londonis, 10.05.1994.

Mart Laar – visionäärina

Mart Laar on mees, kelle omaaegne loosung "Plats puhtaks" ja šokiteraapia pani osa eestlasi tulist kurja vanduma. Ometi on ta ka mees, kelle eba populaarsete otsuste najal täna mitmed poliitikud rahva soosingut naudid. Ning heale visionäärile kohaselt on Mart Laar kuulsam väljaspool kodumaad.

Kertu Ruus
kertu.ruus@aripaev.ee

Maaailmas on kümneid riike, kes imetlevad meie endise peaministri reforme. Eestist väljaspool on Laar Eesti ühemeeline PR-meeskond, kelle tunnistust võib kaasmaalastest võrrelda vaid president Lennart Meri omaga.

Laar jääb meie kohtumisele Washingtonis hotellibaaris pisut hiljaks. Kui ta siis rutaka samuga saabub, vabandab ta, et pidi mehhiklastele Soome sauna näitama. See on talle tüüpiline, tutvustada maailma rahvastele eestlaste kombeid ka pärast töötunde.

Laari peamine roll on olla maailmatasemel üritustel peakõneleja ning nõustada kõigi kontinentide reformidele meelestatud mõjukaid isikuid. Usaldusvärsuse annab Laarile kahekordne reformaatorist pea-

ministrikogemus maailma kõige edukamaks peetud üleminekuriigis.

Laar saab sõna otseses mõttes iga päev kutseid tulla kuhugi kellelegi Eesti kogemusest rääkima. Tean omast käest, et kui püüda Laarile e-kirja saata, hüppab see enamasti saatjale tagasi, kuna tema postkast on pidevalt umbes. Lootuses Laari kätte saada helistavad kodanikud nii Eesti saatkonda Washingtonis kui ka Laari isiklikele sõpradele.

Üks selline inimene, kes edastab Laarile kutseid teda otsivatelt inimestelt – just äsja nõudis Laari taga Austria Aspeni Instituut –, on Heritage Fondi välissuhete juht Brigitte Wagner. Wagner kohtus Laariga esimest korda kolm aastat tagasi, kui Eesti poliitik pidas fondi juubeliüritusel kõne Eesti ja teiste Ida-Euroopa riikide vabakssaamisest pealkirjaga "Ja me nägime, kuidas maailm meie silme ees muutus". See kõne anti välja ka eraldi brošüürina, kaanel rahvakogunemised Berliini müüri ümber ja Reagani-Thatcheri näopildid. Hiljem on Heritage andnud eraldi brošüürina välja veel vaid ühe, USA esindajatekoja liidri kõne.

Wagner peab Eesti endist peaministrit säravaks esinejaks, kes mitte ainult ei hüppa korra lennujaamast kohale, vaid osaleb ka üritusel. "Kas sa oled kunagi näinud tema PowerPointi ettekannet Eestist?" küsib ta õhinal. "Meie siin Washingtonis näeme igasuguseid PowerPointe, aga selliseid rohkem pole."

Wagner kinnitab, et Laar on parim reklaam Eestile, ta äratav kuulajates soovi edukat imeriiki oma silmaga näha. "Paljude jaoks on Mart ainuke eestlane, keda nad on kohanud. Ta loob neile Eestist pildi kui avatud, moodsast, optimistlikust ja seltskondlikust maast," ütleb Wagner.

Aga kõige hämmastavam on tema sõnul see, et Laar on lihtne inimene, kes ei arva kunagi, et tema on see kohale saadetud ekspert. Kui

Wagner ja tema abikaasa palusid Laari vanalinna ekskursioonile, jättis innustunud Laar meelde metropeatuse, et omal käel tagasi tulla.

Heritage Fondil on mõjukatest USA mõttekodadest Laariga kõige tihedamad suhted. Iga kord, kui endine Eesti peaminister USA pealinnale tuleb, käib ta seal ikka väikesele rahvusvahelisele seltskonnale lõunakõnet pidamas. Muu hulgas soovib Heritage ka USAs proportsionaalset tulumaksu kehtestada ja paneb parasjagu kokku raamatut nelja üleminekuriigi reformikogemusest, kus Eesti peatükk valmib Laarilt.

Viimase aasta reise ja esinemisi loetledes läheb Laaril lugemine sassi ja kohti tilgub vestluse käigus juurde. Mõned näited: Venemaa, Mehhiko, Rumeenia, Serbia, Gruusia, Ukraina, Moldova, Kasahstan, Iiri-

maa, Norra, Fääri saared, Island, Inglismaa, Iraak, Egiptus (seal oli kohalik majandusleht kirjutanud, et Egiptus peaks Laari peaministriks kutsuma). Ainuüksi Kuuba-teemalisi konverentse on Laar pidanud tänavu nii Miamis, Prahast kui ka Tallinnas. Suure kuubalastest põgenike kogukonnaga Miamis on kuubalastel oma instituut, kus nad uurivad võimalusi oma saar lõpuks Castro režiimist vabastada, ja Laar on seal oma inime. USAs ongi Laaril tänavu veel mitu satsi käia. Ning kevaldel tuleb teha Ladina-Ameerika tuur – Costa Rica, Brasiilia, Argentina.

"Ja siis toimuvad paljud väiksemad asjad lääneriikides – käivad peale nagu uni," räägib Laar Washingtoni hotelli baaris Iraagi peaministri nõunikule viibates. Teiste seas palus ka Maailemapank Laaril hakata täiskohaga nõunikuks oma e-valitsuse projekti juures, aga Laar ei võtnud töopakumist vastu. "Mulle on mu raskelt kätte või-



Mart Laar koos abikaasaga (paremal) 2002. aastal Mehhikos päiksepüramiidi tipus.

kuulsam välismaal

detud vabadus kallis,” ütleb endine peaminister meie intervjuu ajal rohkem kui üks kord.

Laari kogemus on nõutud mitmel liinil. Esiteks nõustab ta riike, kus äsja võimule tulnud demokraatlik valitsus soovib reforme läbi viia, nagu Ukraina või Gruusia. Sellises seltskonnas räägib Laar üldisemalt, kuidas sellest supist välja tulla.

Teiseks on Eesti reformikogemusest huvitatud ka lääneriigid, eriti just tiigrihüppest ja e-valitsusest ning teisalt proportsionaalse tulumaksu reformidest. Nii USAs kui ka Lääne-Euroopas on mõjuvõimsaid ringkondi, kellele Eesti ja tema kahekordse valitsusjuhi kogemus on suureks eeskujuks. “Eriti hinnatakse seda, et esimesena proportsionaalse tulumaksu kehtestanud Eesti oli valmis algsest 26%st veelgi allapoole liikuma,” märgib Laar. Nüüd on üllataval kombel hakanud maailmale huvi pakkuma ka eesti ajalugu ja metsavennad, millest Laar on palju kirjutanud.

“Laari reformikogemusel on terve rida elemente,” märgib Anders Aslund, Venemaa ekspert teisest mõjukast mõttekojast, Carnegie Endowment

for International Peace’ist. “Eesti oli maksureformi pioneeriks, liberaliseeris oma tööjõuturu, viis läbi haldusreformi, suunas kaubavahetuse Euroopasse, asutas esimesena valuutanõukogu – see on IMFil nüüd tavaline nõuanne,” loetleb Aslund.

Mart Laar ise ütleb, et tema esmane kohus on anda teistele maailmaparandajatele lootust, et sellest olukorrast, kus Eestigi oli, on võimalik välja tulla. “Mulle on öeldud, et Eesti ekspordib lootust,” märgib Laar.

Laar esineb ka ettevõtjatele ja investoritele, näiteks kõneles ta hiljuti Union Bank of Switzerlandi üritusel väga esindusliku äripubliku ees. “Pärast ikka tulakse ja küsitakse, et kuhu teil seda raha seal panna!” sõnab ta.

Kui ma palun Laari sõbral ja ajakirja Demokratizatsiya mehhiklasest peatoimetajal Alfredo Arias-Kingil kirjutada natuke Mart Laarist, saan vastuseks 9-leheküljeline Wordi-dokumendi, oma elu kõige pikema vastuse paariküsimuselisele e-kirjale. Saadan tänusõnumi. Sellele vastuseks vabandab Arias-King, kes on võõrustanud Laari ja teisi Rolling Estoniansi tiimi liikmeid Mehhikos, et ta oleks pikemalt kirjutanud, kui ta nii hõivatud poleks.

Praegu ise moldaavlas ja valgevenelasi nõustav Alfredo tunneb Marti juba aastaid. 2002. aastal kutsus ta eestlase koos abikaasa Katriniga Mehhikosse, kus Laar rääkis Mehhiko “demoraliseerunud reformaatoritele” edukast Eestist, mida mehhiklased küll kahjuks kuulda ei võtnud. Samuti õhustasid nad koos Laariga Margaret Thatcheri seltskonnas 2003. aastal Londonis ning tähistasid tänavu augustis Solidaarsuse 25. aastapäeva Gdanskis. Seal, väidab King, tervitas Lech Walesa kohale ilmunud esimesena just Mart Laari.

Ka Kingi paneb imestama

„Maailmas ei saa käia oma valusid välja elamas. Oma maast tuleb ainult hästi rääkida.“

Mart Laar

see, et Laar on “üks oma poistest”. Hiljutisel konverentsil Washingtonis oli Laar muretsenud, kas tal ikka on pangakontol piisavalt raha, et koju tagasi pääseda. Rahast rääkides: vaid Bill Gatesi ja Rudy Giuliani sugused staarid võivad teenida kohaleilmumise eest kümneid tuhandeid dollareid. Teistele maksakse peakõneleja rolli võtmise eest tagasihoidlikku honorari, kui sedagi, küll kaetakse sõidu- ja elamiskulud. Heritage Fond näiteks üldiselt kõnelejatele ei maksa.

Vahel on Laari reklaam Eestile ka tagasi tulistanud. Kord

tuli kiidukõnet kuulnud kõrge Šveitsi delegatsioon Eesti e-valitsusega tutvuma, ning nad juhatati uue kultuuriministri Raimo Palmaru juurde, kes polnud asjaga kuigivõrd kursis. Šveitslastele tutvustas projekti hoo- pis sel hetkel juhuslikult Eestis viibinud E-Akadeemia juht Ivar Tallo.

“Meil on väga kummaline hoiak, et me ise Eestit ei väärtusta,” nendib Laar. “Me ise ei saa aru, mis me oleme ära teinud.” Laari meelest võiks Eesti oma kogemust tunduvalt rohkem ekspordida, sest hea maine on väikeriigile parim kaitse ohutude eest.

Laar väidab, et välismaal esinedes ei tunne ta kunagi kiusatust koduseid oponente kritiseerida. “Maailmas ei saa käia oma valusid välja elamas,” ütleb ta. “Oma maast tuleb ainult hästi rääkida.”

Oleme nüüd Laariga vestelnud kaks tundi. Natuke kõrgemast seltskonnast (“Angela Merkelit ma tunnen tõesti hästi ja ta on väga tore inimene”), natuke Eesti poliitikast (“Meil ei julgeta enam otsuseid teha”), natuke Laari koostatud Pime-date Ööde filmifestivali kommunismiteemalisest programmist. Ja Laar ei ole mulle kordagi märku andnud, et tema kaks tundi on väärtuslikumad kui ükskõik kelle teise aeg.

■ Loe ka juhtkirja lk 22.



Koos Alfredo Arias-Kingiga kuubalastelt kingiks saadud rahvuslikes särkides.

Foto: erakogu

Laar ei ole poeet ega Don Quijote, vaid mänedžer

Mart Laar oli postkommunistliku maailma kõige edukam üleminekuliider. Ütlen tihti kuubalastele, moldaavlastele ja teistele demokraatidele, kes soovivad sobiva hetke saabudes oma maal edukat üleminekut läbi viia, et nad peaksid tegelikult Laari poole vaatama, kuigi Lech Walesa ja Vaclav Havel kogusid rohkem kuulsust. Laar oli piirkonna ainus vabadusliikumise juht, kes juhtis ka väga edukat konsolideerumist. Ta ei ole poeet ega Don Quijote, aga ta on mänedžer, ja just seda need riigid vajavad.

Mart õpetas paljusid Jugoslaavia üleminekuaja majandusliidreid, kes 2000. aastal ohjad enda kätte võtsid. Ainuke siin nõuanne lasta maffia juhitud pankadel pankrotti minna (Eesti leiutis, mis läks vastuollu IMFi tolleaegsete nõuannetega) päästis Jugoslaaviale ilmselt miljardeid dollareid.

Kuuba peamine opositsioonitegelane Oswaldo Payá Sardiñas on hakanud rääkima Eestist kui ideaalsest üle-

minekumudelid Castro-järgsele Kuubale. Pärast seda, kui Mart 2002. aastal Miamis praktiliselt kõikidele Kuuba huvigruppidele kahe nädala jooksul oma kogemusest rääkis, on Kuuba-Ameerika aktivistid öelnud, et tänu sellele külastusele keskenduvad nad nüüd olulistele teemadele. Seda visiiti kajastas press kõvasti ja Miami-Dade'i maakonna linnaapea ja linnavolikogu kuulutasid siis välja ka Mart Laari päeva.

Samamoodi on Moldaavia opositsiooni juht Iurie Rosca, kes on nüüd parlamendis võtmeisik ja viib seal reforme läbi, palju Mardilt õppinud.

Võib-olla kõige suurem mõju Mardi poliitikatelt on olnud proportsionaalsel tulumaksul, mille edu lubas teistel riikidel seda eeskujuga järgida. Irooniliselt on nendest kõige olulisem Venemaa.

Alfredo Arias-King,

Laari sõber, ajakirja

Demokratizatsiya asutaja, rahvusvaheline demokraatlike liikumiste konsultant, Texasese asuva T&R Chemicals, Inc. president



2004. aastal Prahast Kuuba demokraatia eest seisva komiteega kohtumisel.

Foto: erakogu

Mart Laar on teinud oma tööd hästi

Ma hindan Mart Laari kui poliitikut ja kui ekspaministrit ja kui eksparteijuhti positiivselt ja kõrgelt.

Ja kui mõnikord on ka tulnud teineteisele pressis kaudu kriitikat üelda, siis poliitika on ju võitlus ja kõiki neid kriitilisi märkusi ei saa võtta päris üks ühele.

Arvan, et Mart Laar on



Tiit Vähi, endine peaminister, suurärimees

teinud oma tööd, mida peaministrilt ja poliitikult oodatakse, hästi ära ja selle eest ja lisaks sellele on ta saanud ka rahvusvahelise tunnustuse.

LAIA HAARDEGA TEGUTSEJA

► liikmelisus (näited)

- Ülemaailmse Maksumaksjate Assotsiatsiooni nõunik
- Montreali Instituudi *honorary senior fellow*
- Brüsselis asuva Ludwig von Misesi Instituudi patroon
- Budapestis asuva Terrori Maja rahvusvahelise nõukogu liige
- Rahvusvahelise Kuuba demokraatia komitee liige
- Ida- ja Kesk-Euroopa reformikogemust tutvustava ajakirja Demokratizatsiya nõukogu liige

Foto: erakogu